

Ad Fontes

Ad Fontes čili Z nově zpřístupněných fondů

Prostřednictvím nové stálé rubriky si oddělení písemných archiválií Národního filmového archivu (dále jen NFA) klade za cíl informovat badatelskou obec o nově zpřístupněných a zpřístupňovaných „papírových fondech“ v NFA uložených. Jde o archivní fondy významných českých produkčních a distribučních společností a profesních kinematografických sdružení z období meziválečné první republiky a často i z období Protektorátu Čechy a Morava, souhrnně označovaných jako „filmové instituce“. V NFA jsou rovněž uloženy a postupně zpřístupňovány i písemné pozůstalosti osob a osobností, které se podílely na vývoji a rozvoji filmového oboru v českých zemích. V hierarchii historických pramenů se v obou zmiňovaných případech jedná o primární prameny s větší informační hodnotou než dosud – z nedostatku jiných možností – užívané prameny sekundární (především literární povahy) nebo filmová periodika či denní tisk. Ačkoli i pro archivní fondy v NFA uložené platí stará moudrost, že „ne vše, co se událo, bylo zapsáno a ne vše, co bylo popsáno, se událo“ – bez studia primárních pramenů se žádná seriózní historická práce neobejde. Primární prameny jsou prvotním záznamem rozhodnutí, plánů či úvah a lze je v rámci archivních fondů kriticky interpretovat, konfrontovat s dalšími dokumenty a statisticky vyhodnocovat.

Archivní fondy mnoha filmových institucí prošly pohnutou dobou arizace a likvidace, v jiném případě vnucené německé správy, nuceným kontingentem odvodu starého papíru do sběru a nakonec mnohonásobným stěhováním při likvidaci v rámci zestátněné kinematografie. Z těchto či jiných důvodů se žádný z institucionálních fondů neuchoval v žádoucí úplnosti. Rovněž i skladba obsahu pozůstalostí či osobních fondů, které NFA získával a získává formou darů či nákupů, je ovlivněna mnoha faktory: nejen pečlivostí jejich zůstavitelů, ale i jejich leckdy omezenými „skladovacími možnostmi“.

I přes svoji větší či menší torzovitost jsou fondy filmových institucí nenahraditelným zdrojem informací nejen o procesu vzniku jednotlivých firem a jejich více či méně úspěšném působení v oboru, ale vypovídají též o nucené likvidaci „neárijských“ filmových společností v Protektorátu, o těžké a složité každodennosti tohoto období, dramaturgické a produkční činnosti, postojích a chování Čechů a německé vrchnosti a o škodách způsobených nacistickou okupací. Dochované dokumenty v neposlední řadě též vypovídají o poválečném procesu znárodnování kinematografického oboru a následné chaotické likvidaci někdejších subjektů soukromého podnikání.

Při poválečné likvidaci byly centrem zájmu především účetní doklady a podklady, které se dochovaly v relativní úplnosti. Jejich součástí jsou i personálie, které umožní budoucím sociologicky orientovaným badatelům výzkum společenského postavení vůdčích osobností filmového průmyslu i jeho řadových zaměstnanců. Obdobně podrobné jsou leckdy dokumenty o produkčních výdajích, celopodnikové bilance a rozpočty. Neocenitelným pramenem jsou občas zachované zápisy z jednání vedení filmových firem s rozбором aktuální situace ve filmovém podnikání (např. v počátcích zvukového filmu či v období vyhrocené politické situace v druhé polovině roku 1938).

Spolehlivým vodítkem pro budoucí studium jak institucionálních, tak i osobních fondů jsou tzv. archivní inventáře. Tyto pomůcky obsahují nejen dostatečně podrobný soupis a přehledné uspořádání všech uložených dokumentů, ale i stručně zpracované dějiny jejich původců – ať se již jednalo o firmy, či jednotlivce. Úvod každého inventáře upozorňuje na obsahově zvláště zajímavé skupiny dokumentů, případně odkazuje na další významné primární prameny uložené

v archivní síti České republiky. Rejstříky inventářů odkazují na vše podstatné, co tvoří obsah fondu, ať se již jedná o jména osob, institucí, názvy míst, či názvy filmových titulů.

Základem nové pravidelné rubriky tedy bude informačně hutný výtah z jednotlivých archivních inventářů, který podle okolností doplní i edice zvláště významných dokumentů.

Tomáš Lachman